

Onderzoek naar effectiviteit

Zelfregulerend leren in praktijklessen

Ook bij PTC+ vindt zelfregulerend leren plaats. Dat bleek uit onderzoek van Anne Khaled die er trainingen observeerde. Een vragenlijstonderzoek liet zien dat dit leren alleen leidt tot competentieontwikkeling als studenten zich ervan bewust zijn dat ze iets te kiezen hebben.

Onderzoeker Anne Khaled beoordeelde de kwaliteit van zelfregulerende activiteiten van trainers en studenten in verschillende fases van de training

In zelfregulerend leren nemen lerenden initiatieven in het leerproces en ze hebben controle op hun leerproces. Vele onderwijskundigen en beleidsmakers verwachten dat dit leidt tot verwerven van meer competenties die als voorwaarde worden gezien voor een leven lang leren.

En veel onderwijsinstellingen stimuleren daarom zelfregulerend leren. Ze doen dat bijvoorbeeld door studenten aan zelfgeformuleerde leerdoelen te laten werken met eigen gemaakt plannings.

Maar is het in elke leersituatie mogelijk om zelfregulerend leren toe te passen? Praktijktrainingen bijvoorbeeld worden niet direct met zelfregulerend leren in verband gebracht. De verwachting is dat de instructeur vertelt hoe het moet en de handelingen voordoet. De lerende oefent dan tot het goed gaat.

PTC+ had gevraagd om een onderzoek naar de vormgeving van zelfregulerend leren in haar trainingen omdat ze deze graag wil aansluiten op onderwijsvernieuwingen in die richting. Anne Khaled heeft de afgelopen jaren voor haar promotieonderzoek bij Educatie en Competiestudies, Wageningen UR, de trainingen onder de loep genomen. Vinden er zelfregulerende trainer- en studentactiviteiten plaats in praktijktrainingen en hoe zien die activiteiten eruit? Wat is het effect op competentieontwikkeling? Dat waren vragen voor een onderdeel van haar promotieonderzoek. Khaled observeerde met een collega een reeks van acht praktijktrainingen van PTC+.

Afname begeleiding

Een trainer kan behalve voordoen, het leerproces onder woorden brengen en tussenstapjes aanbieden voor dat proces, of met andere woorden, articuleren en scaffolden. Met scaffolden helpt een trainer studenten zelfstandig oplossingen te

zoeken. Een zelfregulerende student kan zich bezig houden met doelen stellen, planningen maken en zijn eigen leerproces monitoren. Khaled constateerde dat de mate waarin zelfregulatie een plaats heeft in trainingen behoorlijk kan variëren. Bij twee mbo-trainingen, in techniek en retail, was te zien dat de trainer de studenten een zekere mate van keuzevrijheid geeft. De studenten stelden doelen en er vond regelmatig reflectie plaats. Maar er was ook te zien dat een aantal zelfregulerende activiteiten vrijwel niet plaatsvond. Tijdens de trainingen werd geen motiverende feedback gegeven en het leerproces werd noch door de trainer als de student onder woorden gebracht (in articulatie of zelfarticulatie). Khaled heeft in haar onderzoek de kwaliteit van de geobserveerde zelfregulerende activiteiten van trainers en studenten beoordeeld in verschillende fases van de training. Bij de start van een training kan de trainer al in meer of mindere mate keuzevrijheid bieden. Een student kan in die fase doelen stellen en zijn leerproces plannen. Tijdens de training is er motiverende feedback mogelijk, maar bij de beide mbo-trainingen kwam feedback pas op het eind. De student kan ook hulp zoeken; dat gebeurde bij beide trainingen veel. Aan het eind geeft de trainer een evaluatie en feedback. Een student kan dat deels zelf doen, bijvoorbeeld in een zelfevaluatie. Ook dat gebeurde in beide trainingen. De observaties, die op de eerste en de laatste dag van beide trainingen plaatsvonden, lieten een afname van begeleiding zien. Daarmee kwam de sturing van het leren meer bij de student. Bij een van de twee trainingen legde de trainer het leerproces op de laatste dag zelfs volledig in de handen van de student. De trainer was er nog voornamelijk om tips te geven en het leerproces na te bespreken. Bij de andere training was weliswaar minder afname van begeleiding, maar het krachtige daar was dat de trainer regelmatig inspeelde op de persoonlijke doelen en interesses van elke student.

Bewust maken

Khaled had eerder, uit een enquête afgenomen bij 516 studenten en hun trainers, al geconstateerd dat zelfsturing van het leerproces tijdens praktijktrainingen een positief effect heeft op

de competentieontwikkeling van de studenten. Dan gaat het zowel om specifieke competenties zoals materialen en middelen inzetten als om algemene competenties zoals probleemoplossen. Maar dit is alleen het geval als de studenten ook echt vinden dat er mogelijkheden zijn tot zelfsturing en het gevoel hebben dat ze iets te kiezen hebben. Keuzes zoals: welke taak ga ik uitvoeren en hoe ga ik die taak aanpakken? Een conclusie is dat dus niet alleen van belang is een praktijktraining in te richten met zelfsturende elementen. Het is vooral belangrijk studenten bewust te maken van de controle die ze hebben over hun eigen leerproces tijdens een zelfsturende training. ■

GEOBSERVEERDE ZELFREGULERENDE ACTIVITEITEN EN ACTIVITEITEN DIE ZELFREGULEREND LEREN TIJDENS PRAKTIJKTRAININGEN STIMULEREN

Voorfase

- De studenten geven aan wat ze willen leren. De inhoud van de training hangt af van de studenten.
- Studenten mogen het thema van het trainingsonderdeel bepalen.
- De trainer stimuleert studenten een studieplan te maken.
- Studenten schrijven hun persoonlijke leerdoelen op. De trainer bespreekt deze gezamenlijk.

Uitvoeringsfase

- Studenten zijn zelfstandig aan het werk.
- Studenten oefenen de vaardigheden zelfstandig aan de hand van praktische opdrachten.
- De trainer helpt studenten individueel.
- De trainer geeft tips of stimuleert bijvoorbeeld door te zeggen: controleer jij het nu? Jij weet hoe het moet.

Reflectiefase

- Studenten krijgen een formele waardering inclusief feedback.
- De trainer vraagt studenten na te denken over de leerresultaten.
- De trainer stelt vragen die de student aanzet tot zelfreflectie.
- De trainer licht bij elke student toe waarom deze een bepaalde waardering krijgt.
- De student moet zelf toelichten waarom hij een bepaalde waardering verdient.
- De trainer pakt tijdens de nabespreking regelmatig terug op de leerdoelen.
- Alle studenten krijgen persoonlijk feedback op het leerproces en het samenwerkingsproces.